

Vyučovanie miestnej krajiny integrovaným prístupom

Jana OLÁHOVÁ, Gabriela CZAKOVÁ

Abstract: *This paper informs about project APVV – LPP – 0255 – 09. This project began on the 1st September 2009 and will be finished on the 31st August 2012. In this paper we deal with local landscape teaching by integrated approach. Local landscape should be taught directly in the field through the courses for pupils and teachers at primary schools. The result of project will be methodological guide on applying the integrated approach with field teaching in local landscape.*

Keywords: *outside-class organizational form, integrated approach, activities*

Úvod a cieľ príspevku

Školská prax potvrdzuje, že ak žiakovi nie je niečo jasné, nemá to rád. Keď mu učiteľ ukáže alebo naznačí cestu hľadania riešenia, napríklad prostredníctvom hry alebo úlohy, žiak to nebude chápať ako príťaž alebo námahu, ale skôr ako zábavu. Vhodná hra a úloha použitá na vhodnom mieste počas vyučovania sa pre žiakov stáva výborným stimulom do ďalšieho učenia (Dragulová, 2005).

Cieľom príspevku je poskytnutie informácií o práve prebiehajúcom projekte APVV – LPP – 0255 – 09 (Skúmame krajinu, životný priestor nás všetkých – ReLaDiSpa), ktorý je zameraný na výučbu miestnej krajiny priamo v teréne pomocou integrovaného prístupu. Výučba sa realizuje na sústreďeniach, v rámci ktorých prebehnú vyučovacie kurzy, vychádzky a exkurzie (ako súčasť mimotriednej organizačnej formy). Súčasťou je naučiť žiakov poznávať a hodnotiť jednotlivé zložky krajiny a krajinu ako celok prostredníctvom geografického prístupu priamo v teréne.

Mimotriedne organizačné formy

Organizačná forma vyučovania je časová jednotka zameraná na realizovanie obsahu vyučovania a výchovno-vzdelávacích cieľov, pričom sa uplatňujú a využívajú viaceré výchovno-vzdelávacie metódy a prostriedky, rešpektujú didaktické zásady a je v nej interakcia medzi učiteľom a žiakom. Toto vymedzenie umožňuje chápať formu ako časovú jednotku (čo je významné a nedovoľuje jej zamieňanie s metódou alebo zásadou). Ak berieme do úvahy časové a priestorové hľadisko, potom organizačná forma nie je len vyučovacia hodina, ale aj vychádzka, výlet, exkurzia a pod. (Petlák, 2004).

Organizačné formy môžeme podľa Petláka (2004) deliť z troch hľadísk:

- Z hľadiska metodického postupu: základná hodina, zvláštne typy hodín, hodina filmovej projekcie, hodina besedy, hodina práce s knihou, exkurzia, vychádzka, hodina v laboratóriu, na školskom pozemku a pod.
- Z hľadiska funkcie v systéme vyučovania: úvodné hodiny, hodiny preberania nového učiva, aplikácie, zhrňujúce, záverečné, o výletoch.
- Z hľadiska obsahu vyučovania: všetky hodiny podľa predmetov, ktoré obsahuje učebný plán tej – ktorej školy.

Vendel (2007) uvádza: „Ako sa hovorí, najviac sa človek naučí na vlastnej koži. Všetky netradičné činnosti u žiakov zvyšujú chuť na učenie a motivujú ich k tomu, aby sa o tému viac zaujímali a podali lepší výkon. Výlety, exkurzie, či návštevy múzeí sa im lepšie vryjú do pamäti, pretože do učenia nepájajú len sluch, ale aj zrak, hmat a pohyb.“

Vyučovanie geografie miestnej krajiny a predstavenie projektu

Skúmaniu krajiny sa v rozličnej miere a forme venujú viaceré vedné disciplíny. V komplexnom štúdiu krajiny má dominantné postavenie práve geografia, ktorú k tomu predurčuje jej prienikové postavenie v systéme vied.

Geografia miestnej krajiny sa v didaktickom systéme chápe ako „mikrogeografická“ tematika označovaná aj ako geografia malej oblasti, geografia miestnej oblasti, geografia miestneho regiónu (Oláhová, Nemčíková, 2009).

V edukačnej praxi môžeme v súčasnosti pozorovať, že skúmanie krajiny má dôležité postavenie, avšak edukačný proces prebieha kvôli časovej, organizačnej a finančnej náročnosti výlučne v triede.

Učivo o miestnej krajine sa vyučuje v ôsmom ročníku základnej školy, v kvarte na 8. ročnom gymnáziu a okrajovo v treťom ročníku na štvorročnom gymnáziu. Výučba miestnej krajiny je orientovaná na koniec školského roka, nakoľko je učivo pomerne stručné a po obsahovej stránke je vypracované tak, aby nabádalo žiakov k samostatnosti.

Projekt APVV – LPP – 0255 - 09 (Skúmame krajinu, životný priestor nás všetkých - ReLaDiSpa), ktorý začal 1. 9. 2009 a bude ukončený 31. 8. 2012, sa venuje výučbe miestnej krajiny integrovaným prístupom (príloha 1, 2).

Cieľom projektu je vytvoriť u mladšej generácie nový pohľad na geografiu prostredníctvom poznávania krajiny v teréne zážitkovým učením s využitím integrovaného prístupu. Súčasťou cieľa je i zlepšiť imidž geografie prostredníctvom popularizačných prednášok a kurzov pre žiakov a učiteľov geografie.

Priamou cieľovou skupinou projektu sú žiaci 2. stupňa ZŠ, žiaci prímý a kvarty osemročných gymnázií, ako aj učitelia geografie v rámci ISCED 2. Ide o žiakov a učiteľov 255 škôl v Nitrianskom kraji. Celková účasť na projekte je podľa predpokladu 360 žiakov (v rámci 6 kurzov), 45 učiteľov geografie (3 kurzy) a 700 žiakov (7 popularizačných prednášok) zo 7 rôznych okresov Nitrianskeho kraja.

Aktivity projektu sú rozdelené do 3 etáp.

I. etapa (09/2009 – 06/2012) je rozdelená do 3 aktivít, v rámci ktorých sa bude realizovať monitoring požiadaviek vybraných cieľových skupín prostredníctvom prípravy vstupných a výstupných dotazníkov, ako aj vyhodnotenie vstupných dotazníkov. Súčasťou tejto etapy je príprava prednášok a kurzov pre žiakov a učiteľov, ako aj propagácia projektu.

II. etapa (05/2010 – 05/2012) vychádza z realizácie prednášok a kurzov, ako aj z tvorby podkladov pre metodickú príručku. Vzdelávacie kurzy v teréne sa realizujú na Duchonke (okres Topoľčany). Na tomto sústreďení sa žiakom aj učiteľom názorne ukážu rôzne didaktické hry a interaktívne prístupy vo výučbe miestnej krajiny. Napríklad je to využívanie rôznych geografických sád na určovanie meteorologických javov alebo na určenie hydrologických javov v krajine, využívanie rôznych didaktických hier orientovaných na miestnu krajinu a pod. Výučba miestnej krajiny v teréne integrovaným prístupom je zameraná na fyzickú geografiu, humánnu geografiu a environmentálnu geografiu. Fyzická geografia je rozdelená na štyri bloky – 1. morfogeografia a litogeografia, 2. klimageografia a hydrogeografia, 3. pedogeografia a 4. biogeografia. Humánna geografia je rozdelená na dva bloky a to na humánnu geografiu 1 (výrobná sféra) a humánnu geografiu 2 (nevýrobná sféra). Súčasťou výučby je poskytnúť učiteľom a žiakom informácie aj o environmentálnej geografii, či ochrane krajiny.

III. etapa (06/2012 – 08/2012) vychádza z analýzy výstupných dotazníkov účastníkov kurzov, finalizácie a tlače metodickej príručky.

Záver

Vo vyučovaní geografie miestnej krajiny by sme mali hľadať nové cesty a prostriedky, aby sme v žiakovi vypestovali záujem o sústavné vzdelávanie a spoznávanie svojho blízkeho okolia.

Projekt APVV – LPP – 0255 – 09 je jedinečným projektom zameraným na vybudovanie pozitívneho vzťahu ku geografii miestnej krajiny a ku krajine vôbec, ako aj na predstavenie nových trendov v geografii učiteľom (poznatky, metodické návody...).

Metodická príručka o uplatňovaní integrovaného prístupu s využitím terénneho vyučovania geografie miestnej krajiny bude slúžiť všetkým tým, ktorí chcú prehĺbiť a zdokonaľiť vyučovanie miestnej krajiny a poukázať na ňu záživným a zaujímavým učením.

Literatúra

- DRAGULOVÁ, A. a kol., 2005: Didaktické hry na hodinách zemepisu. 1. vyd. Prešov: MPC, 54 s.
- OLÁHOVÁ, J., NEMČÍKOVÁ, M., 2009: Využitie exkurzie ako mimotriednej organizačnej formy na príklade navrhovaného náučného chodníka Remata. In: Geografické aspekty stredoeurópskeho priestoru, 1. diel. Brno: MU, 2009, 197-203. ISBN 978-80-210-4947-5.
- PETLÁK, E., 2004: Všeobecná didaktika. Bratislava: Iris, 310 s. ISBN 80-89018-64-5.
- VENDEL, Š., 2007: Pedagogická psychológia. 2.vyd. Bratislava : Mračko, 447 s. ISBN 978-80-8057-710-0.

Príspevok bol spracovaný v rámci projektu APVV-LPP-0255-09 Skúmame krajinu, životný priestor nás všetkých.

Local Landscape Teaching by Integrated Approach

Jana OLÁHOVÁ, Gabriela CZAKOVÁ

Summary: The project APVV-LPP- 0255-09 (ReLaDiSpa), which began on the 1st September 2009 and is about to finish on the 31st august 2012, is focused on local landscape teaching by integrated approach. During the project we have done two courses for pupils and teachers at primary schools. The courses were aimed at showing the pupils and teachers various didactic games and interactive approaches in teaching of local landscape (e.g. the use of various geographic sets to determine meteorological or hydrological phenomena in landscape, or using a variety of didactic games based on the local landscape). When teaching local landscape, we have to look for new ways and means that would arouse interest in continuous education and discovering own surroundings.

Adresa autorov:

Mgr. Jana Oláhová
Katedra geografie a regionálneho rozvoja
Fakulta prírodných vied
Univerzita Konštantína Filozofa
Tr. A. Hlinku 1, 949 74 Nitra
jana.olahova@ukf.sk

RNDr. Gabriela Czaková, PhD.
Katedra geografie a regionálneho rozvoja
Fakulta prírodných vied
Univerzita Konštantína Filozofa
Tr. A. Hlinku 1, 949 74 Nitra
gczakova@ukf.sk

Príloha č. 1. Informačný leták o projekte APVV

SKÚMAJME KRAJINU TRADIČNE I NETRADIČNE Geografia má dominantné postavenie v komplexnom štúdiu krajiny, integruje a aplikuje poznatky z prírodných, spoločenských a technických vied. Prostredníctvom projektu sa na kurzoch priamo v teréne zážitkovým učení s využitím integrovaného prístupu vytvorí nový pohľad nielen na krajinu, ale aj na geografiu ako praktickú vedu pre každodenný život.		Póda 	Rastlinstvo a živočíšstvo 	KATEDRA GEOGRAFIE A REGIONÁLNEHO ROZVOJA FPV UKF V NITRE GEOGRAFIA ZNÁMA - NEZNÁMA SKÚMAJME KRAJINU - ŽIVOTNÝ PRIESTOR NÁS VŠETKÝCH REsearching LANDscape - DIScovering SPace of our life AGENTÚRA NA PODPORU VÝSKUMU A VÝVOJA LPP-0255-09 Začiatok riešenia projektu: 1. 9. 2009 Koniec riešenia projektu: 31. 8. 2012	
SPOZNAJME MIESTNU KRAJINU		ĽUDIA A ICH AKTIVITY	Obyvateľstvo a sídla 		Hospodárstvo
PRÍRODA		KRAJINA - JEJ OCHRANA A PROBLÉMY			
Horniny 	Povrch 	Podnebie 	Vodstvo 		

CIEĽ PROJEKTU	AKTIVITY PROJEKTU	INFORMÁCIE O PROJEKTE
Vytvoriť u mladšej generácie nový pohľad na geografiu prostredníctvom poznávania krajiny v teréne zážitkovým učením s využitím integrovaného prístupu. Špecifickými cieľmi projektu sú: • skúmanie miestnej krajiny zážitkovým učením, • zlepšenie imidžu prírodovedných predmetov, • popularizovať geografiu ako vedu u žiakov a učiteľov.	• popularizačné odborné prednášky na základných a stredných školách • dvojhodňové vzdelávacie kurzy v teréne s využitím integrovaného prístupu pre žiakov a učiteľov geografie 2. stupňa ZŠ a 1. stupňa osemročných gymnázií • tvorba metodickéj príručky o uplatňovaní integrovaného prístupu s využitím terénneho využívania geografie miestnej krajiny	• Katedra geografie a regionálneho rozvoja, FPV UKF, Tr. A. Hlinku 1, 949 74 Nitra • www.kgrt.fpv.ukf.sk • zodpovedná riešiteľka projektu: doc. RNDr. Alena Dubcová, CSc. adubcova@ukf.sk Katedra je vedecko-pedagogické pracovisko, ktoré sa zaoberá: • v rámci vedeckého zamerania výskumom dynamických aspektov geografických systémov, ktoré rozpracováva na úrovni lokálnych, regionálnych a globálnych priestorových štruktúr, • v rámci pedagogického zamerania prípravou budúcich učiteľov geografie, rôznych vzdelávacích aktivít, realizáciou geografickej olympiády a popularizáciou geografie ako vedy.